

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה ט

דר' שמלאי לאשמועינן בחצות וקודם חצות. והא דיתוי אצלך כל מולד שיהי' ביום בין קודם חצות בין אחר חצות. ופריך רב אשי לאכחושי סהדי. פי' לא אתא אבא אבוה דר' שמלאי לאשמועינן דאם נולד קודם חצות אותו היום ראש חדש אלא דיתוי הוא ולא אתא אלא לאשמועינן שמעתא דאכחישנן בה סהדי. שאם חשבנו וידענו כי אחר חצות נולד ביום כ"ט ובאו עדים ואמרו ראינוהו ליל שלשים. בידוע דכחשי. שאי אפשר שיראה כדאמר אבוה דר' שמלאי. וקשיא לן האי מימרא טובא דהא אמר ר' זירא אם היה המולד בשעה ראשונה אותו היום ראש חדש. ודבר זה לא נתברר לנו כלל דהא קיימא לן כזה ראה וקדש והחשבון והראיה כהדדי נינהו וכדאמר לאכחושי סהדי. ואם היה המולד בליל יום שני בתחלת הלילה האך עושין ראש חדש יום שני. הא אי אפשר שנראה בליל יום שני בשעת המולד. הא קיימא לן דאחר המולד בשש נראה כדאמר נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה. ועוד אמאי מתמיהנן עליה בדברי ר' אבא אבוה דר' שמלאי אפשר שזה שאמר מחשבין את תולדותיו. נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה. נולד אחר חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה. לאו לעצמו אמר לקבעו או לדחותו. לא שאי אפשר שאם היה המולד בחצות או קודם חצות ביום שני שיהיה אותו היום ראש חדש. שאי אפשר שנראה בליל שני קודם שנוולד. ואין מחשבין תולדותיו אלא ליום שאחריו. שאם היה המולד ביום שני בידוע שנראה בליל שלישי ויהיה ראש חודש יום שלישי. ואם היה המולד ביום שני אחר חצות בידוע שלא נראה בליל ג' ויהיה ראש חדש יום רביעי. אבל יום שני עצמו אי אפשר שיקבע בו ראש חודש. שאי אפשר שנראה בליל יום שני קודם המולד. ואם תאמר שזו היא התימה שכיון שאמר ר' זירא שאם היה המולד בתחלת הלילה יקבע ראש חודש באותו יום עצמו אתמיהנן בדברי ר' אבא אבוה דר' שמלאי דאמר מחשבין את תולדותיו דשמעית מינה שיום המולד עצמו אין קובעין בו אלא ממנו למדין אם יהיה ראש חדש למחר או לא. מאי אהדר ליה רב אשי ומאי פרוקא פריך לאכחושי סהדי. וכללו של דבר קשיא לן האי מימרא טובא:

(שם) אמר רב נחמן אמר ר' זירא כ"ד שעות מכסי סיהרא לדידן. פי' לבני בבלי. שית מעתיקתא ותמני כרי מחדתא. פי' שש שעות קודם המולד קודם שיתקבץ עם השמש. מפני שאור השמש מכסה אותו ותמני כרי מחדתא. פי' אינו נראה בבבל עד שמנה עשרה שעות אחר המולד. לדידהו שית מחדתא ותמני כרי מעתיקתא. פי' לבני ארץ ישראל אחר המולד בשש שעות נראה כדאמר לעיל ותמני

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

פרי מעתיקתא. פ' קודם המולד בשמנה עשר שעות מכסי ואינו נראה בארץ ישראל. וצריכין אנו לפרש למה לבני ארץ ישראל מכסי שית מחדתא ותמני פרי מעתיקתא. ולבני בבל איפכא. צריך אתה לידע שארץ ישראל סמוכה למערבו של עולם הרבה מכל הארצות כדאמרי' בכמה דוכתי (ה) כי אתא ר' פלוני (ממערבא) [אמרי במערבא] וכדאמר ר' [עקיבא] [אבא] (ג) שכינה במערב. ובבל סמוכה למזרח בדכתיב ויהי בנמסע מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער והיא בבל כדאמרי' למה נקרא שמה שנער (ג) שכל מיתי מבול ננערו לשם. ולמה שמה בבל כי שם כלל ה' שפת כל הארץ. ואעפ"י שבבל נוטה מאמצעו של עולם שהוא המקום המכוון למזרח וירושלם למערב ובבל נוטה מאותו מקום למערבו של עולם מעט. מיהו בבל קרובה מן המזרח יותר מארץ ישראל. וארץ ישראל נוטה כנגד מערב הרבה מכל הארצות. והירח בתחלת החדש נראה במערב סמוך לשקיעת החמה לילה ראשונה ושניה ושלישית (ד) עד לילה רביעית נראה באמצע הרקיע נמצא בתחלת החדש שהוא במערב קרוב אצל בני ארץ ישראל שהם במערב. ומשום הכי רואין אותו אחר שש שעות אעפ"י שהוא קרוב לשקיעת החמה (כ) מפני שהירח במערב קרוב הוא אצלם ורואין אותו. ולבני בבל דחוק הוא שהוא במערב והם במזרח ואינם רואין אותו עד שיתרחק הרבה מן השמש ויהיה עולה מעט מן המערב. וזו היא צורת הירח בתחלת החדש ובני ארץ ישראל רואין אותו ובני בבל אין רואין אותו. ולמראות העין יתבאר לך מצורה זו שבני ארץ ישראל רואין אותו סמוך למולד. ואעפ"י שלא נתרחק הרבה אלא אחר שש שעות מפני שהן קרובין מן השמש הרבה אחר שמנה עשרה שעות מפני שהן במזרח ואחר שמנה עשרה שעות נגלה לכל. וזה שצרגו בבל סמוכה למזרח כדי שיהיה נכר הדבר למראית העין. וזה שצרגו גלגל חמה וגלגל לבנה תחתיו כדי שתהא הצורה ברורה לדואה. וזו היא צורת הירח ובני בבל רואין אותו. ומן הצורה הזאת יתבאר לך

שבזמן

ביאור

(ה) כי אתא ר' פלוני ממערבא. לא גרס ממערבא. כי בכל הס"ס לא מלינו זה אמרי במערבא. הכה עפ"י רוב כס"ס גרסינן במערבא אמרי. רק במעט מקומות יש גירסא אמרי במערבא כמו בגדלים וכו' :

(ג) צ"ל כאן ר' עקיבא ור' אבהו אמרו שכינה במערב. ע"י כ"ב דף כ"ה :

(ג) למה נקרא שמה שנער וכו'. זנחיס ק"ג :

(ד) עד לילה רביעית. ל"ל שביעית :

(כ) מפני שהן קרובין למערב אבל בני בבל אין רואין אותו עד שיתרחק מן השמש הרבה :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

שבזמן שמתרחק הירח מעל השמש יפה יפה אחר שמנה עשרה שעות נראה בבבל. וכן נמי לבני בבל אין מבטי מעתיקתא אלא שש שעות. מפני שבסוף החדש כשהירח קרוב מן השמש הירח עולה שחרית במזרח קודם השמש. ומפני שכבבל במזרח רואין אותו ואין נסתר מהם עד שיקרב מן השמש יפה יפה ולא יהיה ביניהן מהלך שש שעות. אבל אם יהיה בינו ובין השמש שש שעות נראה לבני בבל כשהוא עולה שחרית במזרח ואינה נראית לבני ארץ ישראל מפני שהם מערביים והוא רחוק אצלם. וזה הוא (א) צורת הירח עולה במזרח קודם השמש שש שעות. ולבני בבל רואין אותו. ולבני ארץ ישראל אין רואין אותו. ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו שבסוף החדש בזמן שהירח עולה מן המזרח בשחרית כשיתקרב מן השמש אעפ"י שאין ביניהן אלא מהלך שש שעות כמו שצרנו נראה בבבל ואינו נראה בארץ ישראל (ב) מפני שרחוק הוא אצלם. ומשיקרב לשמש ויהיה ביניהם פחות מי"ח שעות אינו נראה בארץ ישראל כלל. אבל קודם שיקרב מן השמש בשמנה עשרה עדיין נראה בארץ ישראל. וזאת היא צורת הירח קודם שיקרב מן השמש בי"ח שעות בסוף החדש ונראה אף בארץ ישראל. ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו שבזמן שיש בין הירח ובין השמש הפרש גדול מהלך י"ח שעות נראה אף בארץ ישראל. ודברים הללו פשוטים הם. וזה שצרנו בהם צורות הרבה כדי שיהיו הדברים נכרים למראית העין למי שלא ידע צורת הגלגלים ומהלך השמש והירח:

(דף כ"א ע"א) (ג) ר' איבון בר גברי ור' חייא בר אבא איקלע לבבל בעשרה במרחשון אמרו להו האידנא יומא רבא במערבא.

כלומר מעוברת היתה השנה שעברה. וחדש זה שאתם מדמים שהוא מרחשון הוא תשרי. והיום שהוא עשירי לחשבונכם. עשירי בתשרי הוא. והוא צום כפור (ד) ואמרו להו בני בבל אסחידו. פי' תעידו לנו שהיום עשירי בתשרי הוא וצום. ואמרו להו לא שמענו מפי ב"ד מקודש. פי' לא שמענו מפי ב"ד באיזת יום קדשו את החדש. ביאור ואין

(ה) עיון בסקה"ח כל הסודות: (ב) מפני שחוק. ז"ל שדרוס הוא אללס:

(ג) ר' איבון בר גברי ור' חייא בר אבא איקלע לבבל בעשרה במרחשון אמרו להו האידנא יומא רבא במערבא. ונחמת הים י' בתשרי כי עצרום לאדר אלל הים עוד ספק אללס שחא עצרום גם לאלול. וא"כ היום תשעה בתשרי:

(ד) אמרו לו תמיד וכו'. אמר להם א"י בזיכור כי לא שמענו רק שמענו שרונים לעבר. הרשב"א בסקה מה צדק דלא שמענו הא מכ"מ ידעי שנחשבר אלול. ולפירש רבינו ניחא שהשנה שעברה הים מעוברת. והם לא ידעו מחמת גזירת שמד. והם ילאו מכ"ד קודם ל' יום. לכן לא יוכלו להעיד שלא שמעו ביום ל' מקודשת:

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

ואין אנו יודעין אם תשיעי זה היום או עשירי. ויש לומר שמעשה היה בימי השמד שאי אפשר שיצאו שלוחין להודיע אם נתעברה שנה ואם לא נתעברה :

(שם) **שְׁלַח** ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית דמשבא תקופת טבת. צריך אתה לידע שנ' חדשי התקופה על שם התקופה קורין להו. פי' ניסן אייר וסיון על תקופת ניסן נקראו. ותמוז אב אלול תקופת תמוז נקראו. ותשרי מרחשון כסלו תקופת תשרי נקראו. וטבת ושבט ואדר תקופת טבת נקראו. וכבר פי' למעלה שהשמש מהלכת חדש בכל מזל. לפי קירוב החשבון. והשמש בתקופת ניסן במזל מלה. והכי קא שלח ליה אם הגיע ששה עשר בניסן יום הקרבת העומר. ועדיין לא הגיע השמש למזל מלה אלא בסוף מזל דגים היא עד שהוא סוף תקופת טבת. דהא באדר השמש במזל דגים כמו שפי' למעלה ואדר סוף תקופת טבת הוא. כמו שפי' שנ' חדשי התקופה על שם התקופה נקראים. נמצאת תקופת טבת משכה עד י"ז בניסן ועדיין לא שלמה תקופת טבת. עברה להחיא שתא. ולא תיחוש להא דכתיב שמור את חדש האביב וכו' פירשה רבינו חננאל ז"ל :

(שם) **אִימַת** משלים בחמיסר. צריך אתה לידע למה משלים בחמיסר. כבר פי' למעלה שאור הירח נאצל מאור החמה הוא. אבל הוא עצמו אפל וקודם חמשה עשר חציו עהוא כנגד השמש שהוא קרוב מהשמש מאיר וחציו האחר שכנגד המזרח בתחלת החדש אינו מאיר מפני שהוא רחוק מן השמש. ובלייל חמשה עשר לחדש נמצא מכון כנגד השמש וכשהשמש שוקעת במערב הוא עולה במזרח נמצא אור החמה שולט בו מכל צדדיו מתחת הארץ ולמעלה שמדה אחת היא. ודבר זה למראית העין שבלייל חמשה עשר נראה כלו שלם. אבל שעה שיעשה מכון כנגד השמש מעלה במעלה אינו דבר ידוע. אלא פעמים יהיה כנגדה בשעה ראשונה בלילה ובשניה. ופעמים ביום ט"ו עצמו בשעה ראשונה ביום. או בשישית או בשביעית. כגון המולד :

(שם) **אִינְדָּן** דמגלו להו עלמא. מפני שהים גבוה על הארץ. וכן יורדי הים כשהיו בספינה רואין את היבשה כאלו היא תחתיהן ומשום חכי מגלי להו עלמא ורואין אותו כולו שלם ואעפ"י שלט בו האור מרות הפנימה אלא מעט ולא בהיקי יפה שעדיין לא נעשה כנגד השמש כמו שפי' אלא בליל ט"ו :

(שם ע"ב) **יִבְרָךְ** כשם שמחליין על קדושו כך מחליין על קיומו. עיקר הדבר שהעדים הרואים את החדש מחליין את השבת ובאין ומעידין בפני ב"ד על י"ב חדש כלהו מחליין בזמן שבית המקדש קיים. ועל ששת בזמן שהוא חרב

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

יא

חרב כדתנן שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנא' אלה מועדי ה' וכשמקבלין ב"ד את העדות ואומרי' מקודש מקודש שולחין שולחין לקיימו בשאר המקומות ואותן שולחין יוצאין בשבת ומחללין את השבת על ניסן ועל תשרי לבד . בדאמרי' על ב' חדשים מחללין את השבת שבהן שולחין יוצאין מפני שכל המועדות תלויין בהם . ושאר חדשים אין שולחין יוצאין בהם בשבת לקיימו . ובדאמרי' על כולן שולחין יוצאין מבערב וכו' . פי' על ארבעה חדשים בזמן שהוא חרב ועל ששה בזמן שהוא קיים . פי' מבערב שבת כגון אם היו ב"ד יודעין שבילולי שבת יראה משום ידיעי בסוד העיבור שאי אפשר שלא יראה . כגון אם נולד יום ששי קודם חצות דדבר ידוע שיראה סמוך לשקיעת החמה בליל שבת ואומרים ב' ד לשלוחים מבערב יום ששי צאו והודיעו כי ראש חודש יום שביעי ואעפ"י שעדיין לא נראה ולא באו עדים . מפני שדבר ברור הוא אצלם שאי אפשר שלא יראה וכדי שלא יחללו את השבת . אבל על ניסן ועל תשרי אינו כן אלא אינן יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד מקודש מקודש . ואינן יוצאין מבערב אלא יושבין עד שיבאו העדים בליל שבת ויעידו ויאמרו מפי ב"ד מקודש ואח"כ יוצאין ואעפ"י שהוא שבת . נמצאת אומר שעדיי החדש מחללין על כולם כדי לקדש ב"ד ראשי חדשים ושולחי ב"ד שמקיימין אותו אינם מחללין על כולם . אלא מבערב נפקו חוץ מניסן ותשרי . והיינו דתניא יכול כשם שמחללין על קדושו . פי' כשם שהעדים מחללין על כולם עד שיבואו לפני ב"ד ויקדשו את החדש כך מחללין על קיומו . כלומר כך נמי יהיו שולחין יוצאין על כולם לקיימו ומחללין את השבת ת"ל אשר תקראו אותם . הגה למדת דאין מחללין עד שיתקיימו אלא על ניסן ועל תשרי בלבד מפני שכל המועדים תלויים בהם כמו שפי' . אבל שאר חדשים אין מחללין לקיימו :

כלוק פרק ארבעה ראשי שנים .

פרק אם אינם מכירים .

(דף כ"ג ע"א) ולעביד אמלא ולא לעביד אחסר כלל . פי' שלא יהיו לעולם משיאם משואות מפני שאם היה אלול מלא משלשים יום וב"ד מקדשין יום ל"א ומשיאין משואות לאירתא ליל ל"ב ויודעים העם כשמשיאין לאורתא שהיום שעבר שהוא יום ל"א ראש חדש היה ובזמן שמיניע ליל ל"ב אינם רואים משואות ויודעים שחכר היה אלול ויום ל' היה ראש חדש . וזהו פי' ולעביד אמלא ולא לעביד

אחסר

(ו)

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

אחסר. ודחי אביו אמר גזרה משום בטול מלאכה. פי' אם תאמר שאין משיאין משואות על חדש חסר אלא על מלא כליל שנים ושלושים. ואין מתבאר לעם אם חסר היה אלול אם לא עד ליל שנים ושלושים אם ראו המשואות כליל ל"ב יודעים שמלא היה אלול מל' ויום ל"א היה ראש חדש ואם לא ראו משואות יודעים שחסר היה ומשום הכי לא השיאו כלל ל"ב כדקאמר ולא לעביר אחסר כלל נמצאו העם בטלים שני ימים בכל שנה בין היה אלול מלא בין חסר לדברין מפני ששוכחים שני ימים יום ל' שמא היה חסר אלול ויום ל"א שמא מלא היה מפני שאינם יודעים אם מלא היה אם חסר עד ליל ל"ב אם ראו משואות יודעים שמלא היה. ובטוב עשו ששבתו יום ל"א ואם לא ראו משואות יודעים שחסר היה ומשום הכי לא השיאו כלל ויפה עשו ששבתו יום שלשים אבל יום ל"א חול היה. הנה לדברין דאמרת לעביר אמלא ולא לעביר אחסר נמצאו בטלים שני ימים בין אם היה מלא בין אם היה חסר אבל אם תאמר דאחסר משיאין אמלא לא משיאין נמצאו משיאין באחד ושלושים יום אם היה חסר מפני שאלול כ"ט יום ראש השנה יום ל' משיאין לאורתא ליל ל"א נמצאו העם אם היה אלול חסר אינם בטלים אלא יום ל' לאורתא ליל ל"א רואים את המשואות ויודעים שהיום שעבר שהוא יום שלשים קדוש. הא למדת דאם היה חסר אינם בטלים אלא יום א' יום שלשים אם משיאין כליל ל"א ואם היה מלא אין משיאין כליל ל"א ויודעים שמלא היה אלול נמצאת אימר לדברי האומר אחסר משיאין אמלא אין משיאין אם היה אלול מלא בטלים שני ימים ואם חסר בטלים יום א' ולדברי האומר לעביר אמלא ולא לעביר אחסר בין היה אלול מלא בין היה חסר שני ימים בטלים והיינו דאמר' נזירה משום ביטול מלאכה לעם :

(שם ע"ב) **קיינו** לפני החמה היינו לצפונה היינו לאחר החמה היינו לדרומה. פי' כבר פי' למעלה שהירה קודם המולד הוא אחר השמש שעדיין לא נקבץ עמה ואחר המולד הוא לפני השמש שכבר נקבץ עמה והלך לפניה. ועל זה הקשינו היינו לפני החמה היינו לצפונה. כלומר וכי ארבע רוחות מהלך אינו מהלך אלא בשני רוחות או לפני החמה או לאחר החמה. ואין דרך שלישי אלא לפניה או לאחריה כמו שכתבנו וכמו שתראה מצורות הללו. וזהו ששינוי לפניה או לצפונה או לדרומה. כיצד לצפונה וכיצד לדרומה. ופריק אב"י לפגימתה קתני. כלומר לעולם גופו של ירח או לפני השמש או לאחר השמש. וזה ששינוי לצפונה או לדרומה. אפגימתה קתני. כלומר כשראית אותו פגימתו להיכן היתה (6) לפני החמה

או

ביאור

(6) לפני החמה דלכניה בעת חידוש חגיד כול נקן מערכות דרומית כעולם ומלך מזרח

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה יב

(ו) או לאחר החמה (ב) לצפונה או לדרומה : הנה נתבאר לך למראית העין ארבע ראיות שאינם דומות זו לזו בפנימיתה ושהפנימה נעשית לפני החמה ולאחר החמה ולצפונה ולדרומה והוא גופו במקום אחד לפני השמש כמו שהוא אחר המולד . וזה

ששואלין ביאור

מזה מסתמך - דהיינו לאחר שקיעת החמה מיד היא עולה אחריה . ולכך שאלין לעדים הם ב' קרנים הלכנה הם נטין או לפני החמה . ר"ל נגד המקום שפני החמה נטדים לילך כש דהיינו שהיו קרניה ללך מערב החמה : כזה

(ז) או לאחר החמה . ר"ל בקרניה של הלכנה נטין להלך שכבר הלכה בו החמה דהיינו למזרח העולם : כזה

(ח) לצפונה או לדרומה , ר"ל האם עומד נטפות מזרחית מהחמה או לדרומית מהחמה : מהחמה :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

ששואלין אותם על ארבע הצורות הללו לאו למימרא שיהיה כך שאין לעולם פנימתו אלא לאחריה ושואלין אותם על דברים שאי אפשר להיותן לידע אם עידי שקר הם אם לאו :

(דף כ"ד ע"א) (ה) **כמה** היה גבוה. דבר ידוע שהעומד בשדה במקום מרחוק רואה את הרקיע כאלו נוגע בראש ההר או בראש הגדר

וכך נמי העומד מרחוק רואה את הירח כאלו הוא קרוב בהר או בגדר. וכך שואלין אותם באיזה מקום היתם כשראיחם אותו. אם אמרו במזרח היינו אומרים להם גבוה היה או נמוך אם אמרו גבוה היה הם עידי שקר שירח במערב כמו שאמרנו והם במזרח. וכבר פי' שהעומד מרחוק רואה את הירח כאלו נוגע בראש ההר או בראש הגדר. ואם אמרו נמוך הוא הן עידי אמת. מפני שהם במזרח והוא במערב. והעומד מרחוק רואה את הירח כאלו נוגע בהר או בראש הגדר. וכך נמי אם אמרו במערב היינו אם אמרו גבוה היה הן עידי אמת. מפני שהן קרובין ממנו וגבוה רואין אותו. ואם אמרו נמוך היה הן עידי שקר מפני שאינו נראה נמוך אלא למי שהוא רחוק ממנו :

(שם) **ובמה** היה רחב. פי' אם היו יודעין ב"ד ששעות יתירות בינו ובין המולד בגון אם היה המולד בליל כ"ט בארבע שעות בלילה וראוהו בליל ל'

שנמצא בינו בין המולד עשרים בידוע שרחב ראוהו. אבל אם היה המולד יום כ"ט קודם חצות וראוהו ליל שלשים שנמצא לו משנולד שש שעות בידוע שלא ראוהו רחב :

(שם) **ולאן** היה נוטה. פי' לאיזה צד מן העולם היה נוטה. ותני עלה לצפונה דבריו קיימין פי' אם אמרו כי לצפון היה נוטה דבריו קיימין. ותנא חדא לדרומה

דבריו קיימין פי' אם אמרו כי לדרום היה נוטה דבריו קיימין. ולפי שנתקשו שת התלכות תריץ אביי לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים. כבר פי' למעלה

כי

ביאור

(ה) **כמה** היה גבוה. מסיפולי הרקיע לפי שיטת ראות עיניכם. ולאן היה נוטה. לאן היה פנים נועלים להלך. וכמה היה רחב. קו המאזר שבה. אם אמר לפני

החמה לא אמר כלום. דהלכנה גוף חשוך ורק הלבד כנגד החמה מקבל אור מקרני החמה וא"כ אי אפשר שיכיו פנימות הלבנה דהיינו ל' החשוך שבה פונה נגד החמה. בלפינה או

דרומה. שכלכנה נהחזקת מן השמש פעם ללד לפון ופעם ללד דרום. ולאן היה נוטה. ראשי ספגימה היינו ל' החשוך לאיזה ל' נוטין ללד לפון או ללד דרום. ואם ידעו ב"ד צדק החשבון

שכחותיו זמן ראו' שחיה ללד לפון ואמרו העדים שראוהו נוטה ללד דרום או איפכא. בידוע

שעדי שקר הן :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה יג

כי במזל שיהיה בו השמש יראה בו הירח בראש חדש ובימות הגשמים שהשמש מהלכת בדרום העולם הירח נמי בדרום ובימות החמה שהשמש מהלכת בצפון הירח נמי נראה בצפון. וצריך אתה לדעת ששנים עשר מזלות אינן סובבין על הארץ כמו שסבב חוט על כדור מן המזרח למערב שאלמלא כן הוא אי אפשר שהלך השמש לא בצפון ולא בדרום אלא בדרך אחד לעולם עולה ויורד מן המזרח למערב. ועוד שאלמלא היה דרכה מן המזרח למערב ואינה מהלכה לא בצפון ולא בדרום מפני מה אינה מגעת היום למקום שהגיע אמש ואינה מגעת למקום שתגיע היום עד שש"ה ורביעי יום. וכדתנן בבראשית רבה אמר רשב"ג כל שתוא רוצה לידע שימות החמה שש"ה יום ורביעי יום ישרט שריטות בכותל באחד בתקופת תמוז ולשנה הבאה וכו'. ואי סלקא דעתך דרך אחד יש לה מן המזרח למערב אמאי אינה מגעת היום למקום שהגיעה אמש. אלא המזלות אינן סובבין בארץ ממזרח למערב כמו שסבב חוט על כדור אלא סובבין ומשופעים. חצי המזלות נוטה לצפון וחציין נוטה לדרום. ומקצת השפוע נוטה בדרום ומקצתו בצפון. ומעלה ראשונה ממזל סלה ומעלה ראשונה ממזל מאזנים הם סובבין בארץ כמו שתקף חוט על הכדור אינן נוטין לא לצפון ולא לדרום מעלות הללו ומתהלת מזל סלה עד תחלת מאזנים נוטים לרוח צפון ומתחלת מאזנים עד תחלת סלה נוטים לרוח דרום. נמצאו שני מעלות הללו מעלה ראשונה ממזל סלה ומעלה ראשונה ממזל מאזנים מכוונים זה כנגד זה והם סובבים על דרך אחת מן המזרח למערב וחוט מהלכם הוא שקורין בלשון ערבי (ראירא מעדל אלוהר) [דאורא מעדל אלנצר] פי' סביב יושר היום. נמצאו המזלות ששה נוטים כלפי צפון וששה כלפי דרום נמצאת השמש שהיא מהלכת בתחלת מזל סלה והוא יום תקופת ניסן. כמו שפי' עולה מן המזרח ושוקע במערב ואינה נוטה לא לצפון ולא לדרום אלא מהלכת באמצעו של עולם. מיום תקופת ניסן ואילך השמש מהלכת ונוטה כלפי צפון ומתרחקת מחוט אמצעו של עולם עד שהיא מגעת למעלה ראשונה ממזל סרסן והוא יום תקופת תמוז נמצאת רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה והוא בצפון. מיום תקופת תמוז ואילך השמש הולכת ומתקרבת לחוט אמצעו של עולם והוא בצפון עד שהיא מגעת למעלה הראשונה ממזל מאזנים נמצאת מהלכת נמי אותו יום באמצעו של עולם ואינו נוטה לא לצפון ולא לדרום והוא תקופת תשרי. מיום תקופת תשרי ואילך השמש מהלכת ונוטה כלפי דרום ומתרחק מחוט אמצעו של עולם עד שמגיע למעלה ראשונה ממזל נדי והוא יום תקופת סבת ובאותו יום נמצאת רחוקה מחוט אמצע של עולם ריחוק הרבה והוא בדרום בדרך שהיתה בתקופת תמוז בצפון אותה מדה עצמה ומיום

תקופת

(ד)

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

תקופת טבת ואילך הולכת ומתקרבת לחג אמצעו של עולם והיא מהלכת בדרום עד שהיא מגעת למעלה ראשונה ממזל טלה וחזרת לכמות שהיתה. נמצאת אומר אותן ששה מזלות שמהלכת ממזל טלה עד תחלת מזל מאזנים מהלכת בצפון והם ימות החמה ואותן ששה מזלות שמתחלת מזל מאזנים עד תחלת מזל טלה מהלכת בדרום והם ימות הגשמים. וצריך אתה לידע שיום תקופת תשרי ויום תקופת ניסן שהשמש מהלכת באמצעו של עולם היום והלילה שוים ותקופת תמוז שהשמש מהלכת בצפון רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה אותו יום אין בכל ימות השנה ארוך ממנו ולילו אין בכל לילות השנה קצר ממנו ותקופת טבת שהשמש בדרום רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה אותו יום אין בכל ימות השנה יום קצר ממנו ואין בכל לילות השנה ליל ארוך כיוצא בו. נמצאת אומר כשהשמש מהלכת באמצעו של עולם בתקופת ניסן ותשרי הלילה והיום שוים. ויום תקופת תמוז שהשמש נוטה לצפון כמו שפי' היום ארוך והלילה קצר ויום תקופת טבת שהשמש נוטה בדרום היום קצר והלילה ארוך. ודברים הללו מפורשים במסכת עירובין פ"ד תמן תנינן (ה) תנו רבנן הבא לרבעה פי' לעיר מרובעת ברבוע של עולם נותן צפונה לצפון עולם ודרומה לדרום עולם וסימנך עגלה בצפון עקרב בדרום: פי' כבר שממזל טלה עד מזל מאזנים נוטים כלפי צפון ועגלה היא שור. ר' יוסי אומר אם אין יכול לרבע ברבוע של עולם פי' אם אינו יכול לרבע כמו שאמרנו בעגלה ועקרב שאין הכל יודעין צורת המזלות והמחנות ברקיע מרבע כמין תקופה כלומר יש לו נמי דרך שידע בו צפון עולם ודרומו מן השמש שהוא דבר גלוי לכל וידוע כיצד חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך פי' ביום תקופת תמוז כמו שאמרו זהו פני צפון חמה יוצאת ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום. בתקופת ניסן ותשרי חמה יוצאת בחצי מזרח ושקעת בחצי מערב כלומר אינה נוטה לא לצפון ולא לדרום שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון. הולך לדרום ביום (ז) וסובב לצפון בלילה. דבר זה ברור שבזמן שהשמש נוטה לדרום למעלה מן הארץ ביום נמצאת כשההלכת בלילה למטה מן הארץ נוטה לצפון

ובך

ביאור

(ה) תנו רבנן הבא לרבעה. פי' לעיר עגולה מרבע אחת ברבוע כל עולם כן צריך להיות:

(ז) וסובב. לשון צלילה. לרש"י נקרא סביב למעט שמהלכת צלילה. פי' שצלילה אינה מהלכת אלא סובבת חוץ לכיפה. ולרבינו הפ"י של סביב כל שמהלכת החמה בדרך נטויה נקרא הילוך. וזה שאמר נוטה לדרום וכו' וכל שמהלכת ביושר ממזרח למערב כמו בתקופת ניסן תמוז תשרי נקרא סביב:

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

וכך נמי בזמן שהוא נוטה לצפון ביום ובלילה תחת הארץ נוטה לדרום טובב טובב וכו'. אלו פני מזרח ומערב שפעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן פי' יום תקופת תשרי ויום תקופת ניסן שהוא מהלכת בהן באמצעו של עולם בין למטה מן הארץ בין למעלה מן הארץ. הרי נתברר לך שהמזלות ששלה נוטים צפון ונשנה לדרום. ואלו רצינו לפרש מפני מה בתקופת ניסן ותשרי היום והלילה שווים ובשהשמש נוטה כלפי צפון היום ארך וכשהוא נוטה כלפי דרום היום קצר. היינו מפרשים. מיהו לא פי' אלא דברים שאנו צריכים להם במקום הזה ודברים הללו אשר פירשנו אי אפשר לצור צורה שיהא הדבר נכר למראית העין:

(שם) **הציון** במים וחצי ברקיע פי' ראינו במים חציו ונשאנו ראשינו וראינו למעלה חציו האחר ברקיע וזה שאמרנו חציו במים וחציו ברקיע לאו למימרא שהוא במים חציו עגולו ונשאנו ראשנו וראינו חציו ברקיע שאלמלא ברקיע ראו חציו אמאי אין מעידין והלא אינו נראה ממנו אלא כחוט השערה מעידין. ועוד אי אפשר שיראה כלילה הראשונה חציו והלא אינו נראה ממנו אלא כחוט השערה. אלא כך הוא פי' חציו במים חצי חוט הנראה. חציו ברקיע כגון שזקפו עיניהם וראו משוב הכי אין מעידין מפני שכבכתא דעיבא היא ואי אפשר שיראה כמו שצרנו:

(שם ע"ב) (ה) **מעשה** שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב אמר ר' יוחנן בן נורי עידי שקר הם. צריך אתה לידע למה פסלם ר' יוחנן בן נורי ולא קבלם. כבר פי' למעלה שבסוף החדש הירח עולה שחרית במזרח מפני שהוא קודם השמש שעדיין לא נתקבץ עמה ולאחר המולד כשיתקבץ עמה ויוזז מעליה נראה ערבית במערב בראש החדש. וכבר פי' שבזמן שתתקרב ביאור

(ה) **מעשה**. שהרית במזרח ביום כ"ז לחודש במזרח קודם שתעלה השמש. וערבית במערב כליל שלשים. הרי אלו תלמידי לר"ג ומקדשין על ראיה זו. שהרי ראו בזמנו זהו ליל שלשים. אבל על ראית שחרית אין משגיחין בה. כי א"א שיראה במזרח ביום כ"ט. כי לר"ג שיהיה בין ראיתו בשחרית קודם מהמולד ובין ראיתו במערב אחר המולד ב' ימים. כי הלכנו נסמכת בכל חודש ואינה נראית כמו יום אחד בסוף חודש. קודם שתדבק בשמש. וכמו יום א' אחר שתדבק בשמש ותראה במערב בערב וכליל שיראה במערב אחר שנסתרה היא תחילת החודש:

עין רש"י בשם רבותיו. ורש"י הקשה עליהם ותוס' קימו פירושם מהירושלמי דהלכות הלבנה יכולין לראות בשחרית אתי שפיר. ומשמע מפירושו של רבינו בחוש' ובהיזונו כתב דעל זה קיבלן ר"ג דעל ראית שחרית לא השגיחו עליהם וכן כתב בעל המאור:

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

הלבנה מן השמש ולא יהיה ביניהן אלא מהלך י"ח שעות אינו נראה בארץ ישראל וכדאמרי' לדידכו שית מחדתא וי"ח מעתיקתא . ולפי שבאו אלו ואמרו ראינוהו שחרית במזרח פי' יום כ"ט שמענו מעדות זו כי עדיין לא קרב הירח מן השמש אלא מהלך י"ח שעות היה ביניהן שאלמלא היה ביניהן פחות מכן לא היה נראה . כדאמרי' די"ח מעתיקתא מיכסי לבני ארץ ישראל נמצא המולד של חודש זה על פי עדות זו בליל שלשים מפני שהמהלך י"ח שעות היו ביניהן ובין השמש בצפרא ביום כ"ט נמצא מהלך י"ב שעות של יום כ"ט ושש שעות מליל שלשים הרי י"ח שעות ואחר יקבץ עם השמש ויהיה המולד הילכך אי אפשר שיראה ליל שלשים מפני שבשש שעות בליל שלשים שמענו מעדות זו שקודם חצות היה המולד ובשש שעות מיום כ"ט היה המולד ומשום הכי נראית ערבית במערב אחר שש שעות מן המולד וכדאמרי' לדידהו שית מחדתא וכדתניא נולד קודם חצות בידוע שנראה כמוך לשקיעת החמה ובזמן שהיה המולד קודם נמצא שחרית בינו ובין השמש מהלך שש שעות דהא בשש שעות נקבץ עם השמש ומש"ה נראית ערבית . ובזמן שלא יהיה בינו ובין השמש אלא מהלך שש שעות ויקבץ עם החמה אי אפשר שיראה בארץ ישראל לא קודם שיקרב מן השמש בי"ח שעות וכדאמרי' לבני ארץ ישראל מכסי שית מחדתא וי"ח מעתיקתא . נמצאת עדות מכחשת זו את זו אם אמרו שבשחרית ראו אותו מהלך י"ח שעות היה בינו ובין השמש ואי אפשר שיראה ערבית שעדין לא נקבץ עם השמש עד חצי הלילה ובשש שעות מליל שלשים יהיה המולד . ואם אמרו שראוהו ערבית בחצות היום המולד ומשום הכי נראה ואי אפשר יום כ"ט בשחרית דהא בשש שעות המולד . ואי אפשר שיראה בארץ ישראל משיקרב לשמש ולא יהיה ביניהן אלא שש שעות נמצאת עדות מכחשת ומשום הכי לא קבלם ר' יוחנן בן נורי . וקבלם ר"ג ומשום שקבלם נתן סעם לדבריו ואמר תדע למה קבלתים אני מקובל מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה . פי' פעמים שבא בדרך ארוכה ופעמים בדרך קצרה . צריך אתה לידע שהירח עם חמשת ככבים שהם שבתאי צדק מאדים כבב נהא אינם מהלכין בדרך השמש כלומר מכוונים כנגדם כגון שני אנשים שרצים זה אחר זה ופניו של אחד מכוונים כנגד ערפו של שני אינו מהלך הככבים כן מפני שכל נגלל וגלגל מנגללי הככבים מכוונים זה כנגד זה וקורין למקום ראש ולאחר זנב . וזה היא צורת כל נגלל מהם . ובזמן שיהיה אחד מן הככבים באחד משני מקומות שצרנו בנגלל בראש או בזנב נמצא מכוון כנגד השמש בנגלל שלו אינו נזכה לא לכאן ולא לכאן ובזמן שיוזג הירח או אחד מן הככבים מעל אחד משני חמקומות הללו שהן ראש וזנב שקורין בלשון ערבי

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה טו

(מתת מעאל אל אפלאך). פי' הדבר קבוץ הגלגלים נמצא נוסח מעל השמש לצפון ולדרום כמו שתראה מן הצורה והוא שקורין בלשון ערבי (אל ככב). אבל השמש אין לה קבוץ גלגלים. ויש חדשים שיהיה הירח גלילה ראשונה מן החודש במקום קבוץ גלגלים ותראה אותו מכוון לפניו והיא שוקעת והוא כנגדן מכוון. ויש נמי חדשים שיהיה גלילה ראשונה מן החודש רחוק מעלה לצפון או לדרום ותראה שוקעת במקום ההוא והוא נראה במקום מעלה לצפון ולדרום. ויש נמי חדשים שיהיה ביניהם ריחוק הירח מקבוץ הגלגלים כי יהיה רחוק מעל השמש ולפי קירוב מקבוץ הגלגלים יהיה קרוב מן השמש. וכן נמי בסוף החדשים יום כ"ט פעמים שיהא באותו יום בקבוץ הגלגלים או קרוב מקבוץ הגלגלים ונמצא מכוון כנגד השמש. ופעמים שיהיה יום כ"ט רחוק ממקום קבוץ הגלגלים ונמצא נוסח מעל השמש לצפון ולדרום. ובזמן שיהיה הירח במקום קבוץ הגלגלים מכוון כנגד השמש הוא בדרך קצרה. ובזמן שיהיה נוסח מעל השמש לצפון ולדרום הוא בדרך ארוכה. ואחר שפי' כיצד הוא בדרך ארוכה וכיצד הוא בדרך קצרה אנו מפרשין דברי ר"ג וכיון שקבלם אמרו שהמולד בחצות היה ומשום הכי נראה ערבית במערב אחר שש שעות כמו שפירשנהו בכמה מקומות וזה שאתה תמה אם בחצות היה כיצד נראה שחרית במזרח והא אין ביניהן אלא מהלך שש שעות ואנן קיימא לן די"ח שעות מכסי לבני ארץ ישראל מעתיקתא. פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה. פי' בזמן שיהיה הירח בקבוץ גלגלים שלו והוא מכוון כנגד השמש כגון זו הוא דמכסי חמני סרי שאור השמש שורט בו ומכסהו ואינו נראה אבל אם בא בארוכה ויהיה נוסח מעל השמש לצפון או לדרום אבל אין בינו ובין השמש אלא מהלך שש שעות נראה מפני שנוסח הוא מעל השמש כגון זו ובחדש זה בא בארוכה ומשום הכי קבלתי אותם:

(דף כ"ה ע"א) **מאי** מעמא דכתיב עשה ירח לסועדים שמש ידע מבואו ירח לא ידע מבואו. כבר פי' שהשמש אין לה קבוץ גלגלים ואינו נוסח מעל גלגל המזלות אלא לצפון ולא לדרום אלא בנסיית גלגל המזלות נסייתה ובדרך גלגל המזלות מהלכת. אבל הירח פעמים נוסח ופעמים אינו נוסח. כמו שפי' ועוד אותן שנוטין ואין נוסין אינן יודעין כגון שתאמר בחודש פלוני הוא בא בארוכה ובחדש פלוני הוא בא בקצרה אלא פעמים שיבא בארוכה בתשרי ובקצרה בשבט ופעמים שיבא בקצרה בתשרי ובארוכה בשבט:

(דף כ"ה ע"א) (ה) **ר' הוויא** הוויא לסידרא דקאים בצפרא דכ"ט. האי ראייה דר' חייא ביאור

(ה) **ר' הוויא** על דרך משל פי' סכים רואה לוחם כמו סכים נראה כמינוי צעיר ליל ל' ואשטעין (ח)

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

כאותה ראייה עצמה שאמר מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוה שחרית במזרח וערבית במערב ולפי נמי שהיה המולד באותו חדש בחצות היום שומרין אותו שיראה קודם שקיעת החמה לערב מפני שנולד קודם חצות וחזא יתיה דקאים בצפרא שדא ביה קלא ואמר ל' לאורתא מקדישנן לך ואת קאים הכא כלומר אנו מדמין שהמולד בחצות ולאורתא תראה וכבר נתכסית ואין אתה נראה מפני שאין בינך ובין השמש אלא שש שעות בלבד. והנה אתה נראה ועדיין לא קרבת מן השמש על אותו הדרך שפרשנו למעלה. זיל איכסי כלומר קרב מן השמש יפה יפה ואיכסי כי היכי שיהיה המולד בחצות. ודברים אלו לא מפני שמועילין אמרן אלא על דרך משל. ואמר ל' לר' חייא זיל (ה) עיין סב וקדשה. כלומר אל תתמה מפני שראית אותו שחרית. שמא בארוכה הוא בא. וכמעשה שהיה. וכשהמולד קודם חצות אפשר שיראה ערבית. עיין סב לאורתא עד דתחזיה יתיה ושלח ליה סימנא. כמו שנמשל בו דוד מלך ישראל קיים ונראה: (שם) (ב) **אין** חדשה של לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים. פי' משעה שיתקבץ השמש עם הירח עד שיתקבצו שנית כ"ט יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים וכשתבקש דבר זה לפי דקדוק החשבון נמצא הדבר אינו אלא ליתר מחשבון זה נקבצין:

סדיק פרק אס' אינם מכירין.

פירק ראורו ב"ד.

(שם ע"ב) **ראורו** ב"ד וכל ישראל וכו'. עיקר שהראיה היתה (ג) בלילי שלשים ואב נראה במקום קרוב ליל שלשים בין השמשות קודם צאת הככבים

והגיעו

ביאור

ואשמעינן דרך משל זיל איכסי ולא סגור עליה כמו יחשע על השמש בגבעון. שאלו היה נראה בערב ח"א דיקדשו סלריך שיסה לילה ויום מהחדש כש"כ רש"י ז"ל:

(ה) **עיין** טב שיעין בטוב שהיו מקדישין על פי הראיה:

(ב) **אין** חדשה וחשבון זה עם חש"ג ככל ח' כי חש"כ חלקים הם ב' שלישים מן חח"ף הוסף על זה ע"ג חלקים כדי חש"ג:

(ג) **בלילי** שלשים וכו' ליל שלשים דקדק רבינו וכתב בלילי ביו"ד וליל בלא יו"ד כי בלילי הוא פי' ב' כוכבים. וליל הוא כוכב אחד. וכן יכולים לפרש שם בחיבורו הקה"ח. וזהו יחא הקוסיות של מהר"י חביב שהקשה על רבינו והאריך שם ע"ש:

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

והגיעו העדים והעידו או שהיתה הראיה בב"ד אומר מקודש מקודש ושבתו יום שלשים ואם לא נראה ליל שלשים בירושלם אלא במקומות אחרים יושבים בב"ד יום שלשים עד שיבואו עדים ויעידו ויאמרו בב"ד מקודש מקודש וכדתניא בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל היום וכו'. ואם ראו העדים ליל שלשים כמו שאמרנו ובאו עדים יום שלשים ולא היו בב"ד פגוים או שאירע בהן אונס וכו' ונחקרו העדים ולא הספיק לומר מקודש מקודש עד שחשיכה ליל אחד ושלשים יום שלשים חול ואע"פ שנראה החודש לילי שלשים מפני שלא קדשוהו ביום שלשים וראש השנה יום אחד ושלשים ונמצא אלול מעובר זהו עיקר קידוש החודש. ואקשינן דכיון דתנא להו ראוהו בב"ד וכל ישראל נחקרו העדים למה לי. פי' וכי חוקרין העדים אלא אם היו יחידים וראוהו בינם לבין עצמם חוקרין אותו לידע אם ראו אם לא ראו והא הכא בב"ד וכל ישראל עדים הם. ופרקין הכי קאמר אי נמי נחקרו העדים פי' אם ראוהו בב"ד וכל ישראל ולא נפנו לישב מהן עדים ולומר מקודש אי נמי אם באו העדים ונחקרו ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר. ואקשו ולמה ליה למיתני כלל פי' למה תנינן עקר זה כלל שאם לא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר והלא דבר ידוע הוא דאין החודש מקודש עד שיקדשוהו בב"ד ויאמרו מקודש מקודש. ופרקין איצטריך ס"ד אמינא וכו' עד ואימא הכי נמי. כלומר ואימא הכי נמי (ה) כדון מה דין נומרין אותו בלילה אף זה נומרין אותו בלילה. ואהדרין אמר קרא כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. כלומר חק של זה שהוא נמר דינו כמשפט דעלמא דאינו אלא ביום. ראוהו בב"ד בלבד וכו' ואקשו אמאי לא תהא שמועה גדולה מראיה. כלומר וכי מקדשי בב"ד ואומרים מקודש מקודש אלא אם אמרו להם ראינוהו כשראוהו בב"ד עצמו אמאי אין אומרין מקודש מקודש משראוהו בעיניהם. ופרקין כגון שראוהו בלילה. פי' אם ראוהו קודם צאת הכוכבים בלילי שלשים בין השמשות שעדיין לא החשיך יפה היו אומרין מקודש משראוהו והכא במאי עסקין כגון שראוהו בלילה ליל שלשים ואי אפשר שיקדשו בלילה כדקיימא לן הילכך אין מקדשין עד למחר יום שלשים ואי אפשר שישכימו יום שלשים ויאמרו מקודש מקודש והם אינן רואין דבר ואינן שומעין עדות אלא על מה שראו יום שלשים ומשו"ה (ג) יעמדו

שנים

ביאור

(6) ויהיה אמרם מקודש מקודש כאלו גמר דין :

(7) יעמדו היום מהביל ביום (6) לעדות וילכו עוד שני דיונים אל סיחיד הנפטר כדי סיחיד ב"ה (7) ויעידו. הבני דיונים ויקדשוכו סג' :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

שנים וכו' כדי שיהא קדוש בעדות :

(דף כ"ח ע"א) **כ**י קאמר רבא בתוקע ועולה. פ"י כי קאמר רבא שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת חוץ לבור יצא. כגון דחקע בתוך הבור ולא התחיל הקול לאיערבובי עד שהוציא ראשו חוץ לבור ונדבק הקול בקול ולא היה ביניהן עירוב כלל :

(שם שם) **אמר** רב יהודה שופר של עולה לא יתקע וכו'. עיקר זה הדבר שהעולה והתפארת הן קדשי קדשים כל הקרב מהם על גבי מזבח בין קודם מתן דמים בין לאחר מתן דמים מועלים בהן. וכדתנן קדשי קדשים לפני זריקת מתן דמים מועלין באימוריהן ובבשר לאחר זריקת מתן דמים. מועלין באימורין ואין מועלין בבשר. הא למדת דהאימורין לעולם מועלין ואימורין הם דברים שנא' בהן להקריבו למזבח אימורי החטאת דמה וחלבה ואימרי עולה כלה שכולה קרבה חוץ מעורה וכדתנן העולה קדשי קדשים וכו' עד ומעונה הפשט ונתוח וכליל לאישים. והקרנות הן קדשין כדתנן בתמיד העולה של כל יום. תנן דראשון בראש בימינו ותרמומו כלפי פרועו וקרניו בין אצבעותיו. הגה למדת דהראש עם הקרנות היה קרב ומשום ד... בין בהם מפני שהן מן האימורים מפני שנהנה מהם. וכדתנן הנהגה משה פרוסה מן ההקדש מעל אעפ"י שלא פנס מעל וכו'. ובקדשים קלים שהן קדשין תנן קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין לא באימורים ולא בבשר לאחר זריקת דמים מועלין באימורין ולא בבשר הא למדת דבשר קדשים אין מועלין בו כלל בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים ואימורים בלבד הם שמועלים בהם אחר זריקת דמים ואימורים בקדשים הם הדם ותחלב והקרנות עם הבשר אינם מן האימורים ואין בהם מעילה כלל. ולפי שבא זה וקצץ קרן עולה ועשה ממנו שופר נהנה ומעל מביא קרבן ואותו קרבן כאלו חוץ דבר שמעל הוא והקרן יצא לחולין שאי אפשר שיקרב אחר שפרש מן הראש כדתנן בפסרי בפרשת ראה אנכי וגו' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך וכו' מכלל שנאמר והקטיר אחרן את הכל המזבחה לרבות העצמות והנידים והקרנים והמלפים יכול אפילו שפירשו ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם הבשר והדם עם העצמות וכו'. והא דאמר שלמים לאו בני מעילה נינהו אימורא הוא דרביב עליהו :

(ב) עיקר דבר זה לא ידענוהו כלל האריך מצאנו שקרני שלמים ועצמות שלמים שאמורים בהנאה כדי שיאמר אסירא הוא דרביב עליהו. ואקשינן אימת קא מעיל בתר דחקע וכו' ביאור

(ג) ע"י חס' נדריב " ד"כ חס' וחוס' מעילה "ב וכו' פסחים כ"ז ד"ה בעלי שלמים :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה י

וכו' פי' אלו מעל משקצין היינו דאמרת דקרבן מעילה שנתחייב כאלו חלף הקרן הוא ונכנס קרבן מעילה ויצא הקרן לחולין אבל הכא אינו חייב בקרבן מעילה עד שיתקע ויהנה ובשנהגה מעל ונמצא כשתקע עדיין הקרן קודש היה ואסור בהנאה, אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה וכו' :

(שם שם) **אמר** רבא התוקע לשיר יצא. מדאמרי' בהאוכל מצה אע"פ שלא נתכוון לאכילה של מצה אלא שנאנס הואיל ואכל מכל מקום יצא (ה) דייקין מהאי מימרא דרבא דסבר מצות אינן צריכות כונה. (ו) ואותבי' עליה היה עובר אחורי בהכנס' ושמע וכו' דסבור דחמור בעלמא הוא. תו אקשי' עליה נתכוון שומע עד היכי משכחת לה לאו בתוקע לשיר שנמצא השומע נתכוון לצאת ידי חובתו ולתוקע אין דעתו לצאת ידי חובתו אלא לאשמועי' ומרא ומשום הכי לא יצא שלא כיון השומע. ופריק רבא לא דקא מנבב נבוחי ואלמלא תקיעה שאדם יוצא בה ידי חובתו אע"פ שלא כיון לצאת יצא. וזה שאתה מוצא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע אם לא נתכוון משמיע לחקיעות כדרך הוא (ג) ולעולם מצות צריכות כוונה. ואמר לי' אבוי לרבא אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה. פי' אם אמרת מצות אינם צריכים כוונה ואע"פ שלא נתכוון ואכל מצה יוצא ואע"פ שאין מתכוון כך נפוי היושב בסוכה בשמיני ילקה דקא עבר על בל תוסיף דרחמנא אמר שבעת ימים והוא יושב שמונה. ואם תאמר אותן שבעת ימים נתכוון לצאת ידי חובה הכא אין לצאת ידי חובה לדברין מצות אינן צריכות כוונה ואין הפרש בין מתכוון לשאין מתכוון היושב בשמיני אע"פ שלא נתכוון לצאת ידי חובה הואיל וישב כמתכוון לצאת ידי חובה דמי ולוקה. והשיב רבא לאבוי שאני אומר מצות אינו עובר עליהם אלא בזמן (ד) כלומר לעולם מצות אינם צריכים כוונה ומוטב קאמר אמאי אינו לוקה היושב בשמיני מיהו שאני אומר מצות אינו עובר עליהם בכל תוסיף אלא בזמנם כגון אם תקע בראש השנה חמישים ביאור

(ה) **דשון** ודייקין כי בגמ' הגירסא אמר רבא אבל כד דייקין ממימרא דרבא משמע דרבא סובר דה"ל כוונה :

(ו) **לא** סתחיק בכלן הקושי' הראשונה שהקשו בגמרא מהכא קורא בתורה וכו' דהנה בכללי הרמב"ם קחב דלחין דרכו של רבינו להעתיק ה"כא שהגמרא מעמיד משנה בסוגיא דחיקה ועי' חוס' בברכות דהקשו על זה ח"מא וכו' וסירטו דדוקא ולרבינו לא גרסה לו זה סתירוק ועי' בית חדש ח"ב הערך ס' ו' ב' :

(ז) **צ"ל** ולעולם מצות אין לריבין כוונה :

(ח) **פי'** אפילו לרידך ג"כ וכן משמע בסוכה מ"ב דה"ל ג"כ סובר דה"ל כוונה ועי' פו' שם :

(מ)

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה

תקיעות אע"פ שלא נתכוין לארבעים ולא נתכוין לאותן עשרה לצאת בהן ידי חובתו כמי שמתכוין דמי ולוקה אבל אם תקע אחר ראש השנה כל היום כלו אע"פ שהוא מתכוין אפילו היה מתכוין לצאת ידי חובה הואיל ולא זמן תקיעה היא אינו עובר על כל תוסף וכן נמי היושב בשמיני שהוא כמי שמתכוין לצאת י"ח הואיל ולא זמן סוכה הוא אינו עובר על ב"ת. ולעולם מצות אינן צריכות כוונה והמוסף במצה שלא בזמנה פסור. (ה) ואותבי' עליה מה היא דתניא מנין לכהן שעולה וכו'. ופרקי' הכא במאי עסקין בשלא סיים. ואקשי' והא (ב) קתני סיים וכו' עד שאני הכא דכיון דאלו מתרמא לי' צבורא אחרינא וכו' פי' חדע איזו היא מצוה שעובר זמנה מצוה שאי אפשר שיתחייב בה היום כלל כגון סכה בשמיני שמשעברו שבעת ימים דחויבא אינו מתחייב בה עד שנה אחרת אי נמי שופר שאינו מתחייב בה עד שנה אחרת אבל ברכת כהנים אם עתה מתרמי לי' צבורא ומתחייב לברך ונמצא בכל עת מצוה זו מצוה. ושייליגי' מנא תימרא פי' מנא תימרא דדבר שעבר מצותו הואיל ואפשר שתעשה עתה כמי שלא עבר זמנו דמי כגון ברכה זו שאע"פ שעברה מצות צבור זה הואיל ומתרמי לי' צבורא אחרינא זמנא הוא. ואהדר אביי דתנן נותנין מתנה זו וכו' עד לאו משום דאמר' כיון דאלו מתרמי ליה בכור אחרינא אע"פ שעבר מצות בכור זה הואיל וראוי היום להקריב בכור כמי שלא עבר זמנו דמי כך נמי בברכה כהנים אע"פ שעברה מצות צבור זה הואיל וראוי היום לברכה אחרת כמי שלא עבר זמנו דמי וזמנא הוא היום ומשום הכי תנא חייב על כל תוסף. ושייליגי' ודלמא קסבר ר' יהושע מצות עובר עליהם אפי' שלא בזמנם ומשום הכי עובר על כל תוסף ולעולם כשנתת מתנה בבכור עבר זמנו של בכור ואע"פ שראוי להקריב בכורות אחרים היום ור' יהושע סבר אפי' הכי מצות עובר עליהם אחר זמנם וכן נמי בצבור משברך עבר זמן ברכה של צבור זה ואע"פ שראוי לברך היום צבורים אחרים ולעולם מצות עובר עליהם שלא בזמנם אם הוסיף והיושב בשמיני בסוכה נמי ילקה אע"פ שאינו זמן סוכה. ואהדר ליה רבא אנן הכי קאמר' כלומר אני אומר דמעמיה דר' יהושע מפני שהיום ראוי להקריב בכור ולא מפני שמצות עובר עליהם שלא בזמנם :

שם

ביאור

(ה) **ובגמ'** גרס נתיב רב שמן בר אבא ורבינו כהן סתם ואותבינו מנין לכהן וכו' משמע ללא גרס רב שמן בר אבא כי רב שמן בר אבא היה בימי ר' יוחנן ע"י שבת דף ס' ע"ב ועי' חס' בכורות דף י"ד דרכא מלך כשנפטר רב יוסה ור' יוחנן נפטר ג"כ בלוחו יום ואיך יקשה רשב"א לרבא שיהיה זמן הרבה קודם לו :

(ז) **ובגמ'** לא גרס תיבת קתני כוונתו כמי שפי' רש"י בבביתא אחרת :

פירוש הרמב"ם על מסכת ראש השנה יח

(שם ע"ב) **התם** לא סני דלא יתיב . פי' אם היה עובד במקדש במשמר שלא אי אפשר שיאמר אי איפשי לעבוד תביאו איש אחר ממשמר אחר בהא קימ'ל אני בשבתי ואתה בשבתך . אבל בכרכה איבעי מצלי איבעי אינו רוצה לברך דאפשר בכתן אחר . ובא רבא לסיועי דאמר מצות אינן צריכות כוונה ואמר לעולם מצות אינן צריכות כוונה ותדע למה היושב בשמיני בסוכה אם לא נתכוון לצאת ידי סוכה אינו לוקה ואינו לוקה עד שיתכוון לעבור . ואקשי' עלה והא מתן דמים לר' יהושע דאע"פ שכשנתן ארבע לא נתכוון לעבור על דברי תורה ואע"כ קתני דעבר ואמאי אמרת דלעבור בעי כוונה . ופריך לעבור בזמנו כגון האי מתנה אחת שנתנה מתן ארבע דזמנה כדאמרי' אלו מתרמי לי בכור אחרינא בעי לאקרובי וסליק וכולו יומא זמניה הוא ואינו צריך כזנה אלא הואיל ונתן אע"פ שלא נתכוון לצאת ידי חובתו הוסיף וחייב וכמתכוון דמי אבל שלא בזמנו כגון היושב בשמיני דעבר זמן סוכה אמרי' בעי כוונה ואם נתכוון לצאת ידי חובה עובר על כל תוסף אבל אם לא נתכוון לא עבר דלא אמרי' מצות אינן צריכות כוונה אלא לצאת בכאן הכתב יד חסר . ונמצא שמינית דף נייר חלק

בבא שניה שביעית או ישיר הרי חזרה שניה . הנה למדת שבזמן שתעשה בבא מאז ישיר תחלה וסוף נמצא או ישיר דראש הבבא חוזר שני פעמים בשבעה שבחות ובלבד שלא תחשוב או ישיר בראשונה . מפני שהתחלתה הוא ואנו צריכים שתי חזרות :

(דף ל"א ע"א) **מכפורת** לכרובים שנא' ונועדתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים . כלומר אחר שנא' מעל הכפורת חוזר מבין שני

הכרובים ודבר זה לאו למימרא דבימי משה נסתלקה מכפורת לכרובים אלא שהודיע הקב"ה למשה כלומר ונועדתי לך מבין הכפורת שאני עתיד ליתן אותה שכינה בין שני הכרובים . ומחנמה לעיר . פי' מחומת העזרה לעיר פי' ירושלם :

(דף ל"ב ע"ב) **ראשונה** שתיים . פי' מלכות ראשונה עולה לשתי מלכויות ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד . שניה שלש . ויבא

מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד . ר' יהודה אומר שניה שתיים . ר' יהודה אינו חושב מי זה מלך הכבוד מפני שהוא כשואל ואינו מושב זמרו למלכנו וכו' שתיים . למלכנו אחת . כי מלך על כל הארץ שתיים . ר' יהודה אינו חושב למלכנו אלא מלך בלבד חושב :

סליק פרכא וסליקא מסכת ראש השנה .

סיפורי מעשיות

אמחתי ברעוני מה טוב במוסר ומדות בתחלות סיפורי גפלאות מאדוני
אבי וצוקל ומנאני ארץ :

שמעתי מאנשי אמונים שפעם א' נסע בדרך עבד ענין גדול שהיה בארץ ישראל ובה לחון
א' וגם אנשים המקורבים אליו היו ג"כ שם. וערכו לו השלחן וגמל ידיו וצירך
המוליא. ואח"כ לקח קף ושאב מעט מהמרק והסתכל הרבה פעמים בהקף. ואמר אין דלעו
לאכול את המרק. אמרו לו אפשר שאכל כבודו את הכשר פי לא אכלתה היום כי את ב' זכיות
כייא - ושתק ואמר גם לא את הכשר. ואמר לאנשי שלמו שישבו שם לאכול עמו גם אתם לא
תאכלו. והיה לפלא בעיניהם למד לא אכל. ואח"כ חקרו וחפשו ומלאו מהם בקורבן אשר על
פי דין היא עריפה. ואח"כ שאלו אותו מאין ידוע לכם בהסתכלות בהקף שזה עריפה. אמר
לכם בנפלי במחשבותי דין מעיני כשריפות. לכן לא הנימי לאכול מזוה. ודרכי חמיד את עושי
מחשבה פחמים אינו לחיים. ומזה יוכל לראות שלא יאונה ללדיק כל און :

עוד שמעתי פעם א' בה לכיק איש א' מחמור לבדיקת וסיפר לו והנה בחלומי באני הנפשה
מכמה שנים עומד מראשותי ומפזיר בהפזרות רבות שיעזור אותו שזה כמה שנים בשפתו
היא נע ונד בעולם החוזה ולא חוכל לבא למוחמה לג"ע העליון. רק שמעתי שיש לי חרופה
החת כי הרב ר' מנחם מענדל חשיב מאוד למעלה וכאשר מזכירים שמו למעלה מודעושים פל"ץ
שלמעלה. לכן למעט שהעט לכ"ק וצודאי יהיה פשוטה. ונחשורתי ונבהלתי מהמראה ואמר זה
ישנתי עוד והנה אבי עומד ומפזיר וכן היה במעט כל הלילה. הנה בבוקר הייתי מצולבל וישבתי
במשתומם. והבנתי שאין זה חלום מדברים בעלים. ותיקף נסע לכ"ק וסיפר לו כל הסיפור
הנורא ושתק כ"ק ואמר לי לא תירא ואף שהוא דבר קשה מאוד אך בעזר הנורא יהיה עזרתי
רק שהחמור התיקון שהחן לך והתיקון הוא שלמוד ג"דפין גמרא כל יום בעד נשמתו :

עוד שמעתי שבה אל גדול א' אשה עגונה מכמה שנים. ועיין בדינה והיה דעתו להחירה.
אך לא רצה לעמוד על דעתו ושלח לא"א ז"ל הסאלה ולא השיג שום תשובה. והיה זה
לפלא בעיניו וחשב אפשר שהוא טרוד בעניני הער אין לו פנאי להשיבני. ושלח עוד הפעם
ובקש מאד במכתבו שישיב על דבריו כי האשה העלובה צרכה באוני יום ויום. ואח"כ לא השיג
שום תשובה. והיטב חרה לו מזה עד שלא רצה עוד לשלוח מזה בענין כלל. אך נכמרו
רחמיו על האשה מזכיותה יום ויום והוכרח לשלוח עוד הפעם ובקש מכבודו שאם לא ישיבני גם
זה הפעם על שאלתי. תיקר נפשי בעיניו להשיבני העט מה היום היום מיומים אשר מלע ממני
לדי עני. אשר זה לא היה מעולם. ואח"כ המהין ג' פאסטין ולא השיג שום תשובה. והיה
זה בעיניו פליאה נשגבה. והנה אחר כמה ימים היה שריפה שם והלכה האשה לרחות כשריפה
ומאחזה והנה בעלה עומד שם ובידו אותו להרב הגדול כנ"ל ונחן. נט לאשחו. ושאל הרב את
הבעל מה עסקו בכהן אחר שאין לי בכהן שום עסק. והייתי רחוק מכהן יותר ממאה פרסאות
רק לבי המשיך לי שאהיה בכהן בלי שום טעם - וכנה המבין יבין כפלא שהגאונים אשר בחזרה
ד' והנה יומם ולילם כל רז לא אניס מהם :